

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

Edition spéciale : 3 Dolars

ADRESSE

«İctihad» Constantinople

Téléph : St. 865

xxvième ANNÉE

1 Juillet 1931

İCTİHAD**Türkçe ve Fransızca
İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ**

No : 324

ABONNEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türkiye

için: 2 1,2, Âlâ kâğıdı

5 liradır

ADRES

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi altıncı sene

1 Temmuz 1931

İDARİ İSLAHATIN PSYCHOLOGIA'İ MÜŞKİLÂTİ

Ustadımızın terceme ve aşağıya derc ettiğimiz bu mekalesi Fransa için yazılmış olmakla beraber bizim için ders ve intibah olacak kısmı pek çoktur. Bilhassa şu noktaya dikkat-i nazarını celb ederim ki İdarî islahat bizde Fransada olduğundan çok kolaydır. Bizde Hükûmetin, Meb'uslar tarafından hiç bir mukavemete ma'ruz olmak endişeleri olmaz. Sanien meb'usların da da'irei intihabiyesine karşı, bir dereceli intihab usulü cari olan bütün diğer memleketlerde olduğu gibi, müdaraları da yokdur. Bu sebeblerle bizde hükûmet tamamen serbest hareket eder ve lâzım gördüğü islahatı icra ederken, bu mekalede görüleceği veçh ile, Fransanın ve diğer hükûmetlerin ma'ruz oldukları mukavemete çarpmaz. Şu sırada zimamdarlarımızın bu mekaleyi okumalarını faydalı bulurum.

AB. DJ.

Avrupa hükûmetlerinin, ez cümle Fransanın, vaz'iyeti maliyyelerini düzeltmek için kullanılan vasıtalar arasında mu'adil ve masraflı idarelerde icra olunacak tensikatın te'min edebileceği tasarruflar bulunur.

Fransa hükûmeti bu işe, yeniden teşkilât devre'i müşkilesine tekaddüm eden lagvlerin kolay safhasından başladı.

**

Me'murların masraflı çoğalmasının uzak psychologia'î sebepleri vardır, bu sebepleri aşağıda iemâl edeceğiz ; Bu tekessür « démocratique » denilen « Regime » in de neticesidir. Her meb'us yeni me'muriyetler ihdasını talep eder, ta ki müntahiblerinin en nufuzlularını buralara yerleşdirmiş. Meb'usların re'y vermelerine nazırların ihtiyacı ise, bu me'muriyetleri ihdasdan imtina' edemeyecek derecede fazladır. Bu veçh ile ki me'murlar [Fransa] da müdhîş bir tarzda çoğaldı.

'Aynî hâdis, [Parlementaire] bir [Regime] ile idare olunan memleketlerin ekserinde ez cümle İtalyada bir çok zamandan beri görülüyor. Bu memleketi yıkan ve tazyik eden bu

me'murlar fazlalığından kurtarmak için «faşist» inkılâbı lâzım oldu.

**

Me'murların bu çoğalması Fransız idaresinin masraflı teşevvüşünün sebeplerinden biridir ; fakat daha ziyde derin diğer sebepleri de vardır.

İnkılâbkârâne reftarlarına rağmen Fransız, belki bütün akvamın en muhafazakâr olanıdır ve bu sebebledir ki sabık devrlerde ihtiyaclarına mutabık olan ve her gün köhneleşen bir idare [Napoléon] tarafından tensik olunduğu uzak devrden beri, bilâ tebeddül kendisini muhafaza etmiştir.

Siyasî [regime] ler, peyderpey mahv oldu ; yeni fırkalar doğdu, İnkılâblar takhtları süpürdü ; yalnız eski Fransız idaresi lâ'yetehavvel kaldı. Hiç bir herc ü mercin dokunmamış olduğu yegâne kuvvettir. Hükûmdarlardan, Parlemtolardan ve nezaretlerden daha ziyde zi iktidar olarak Fransayı müstebidâne idare etmeye devam etmektedir.

Gayri mütebeddil kadroları muhafaza etmekle beraber deva'iri 'umumiyye, eskidikçe giriftleşti ve nihayet yekdiğerlerinden bölme -

lerle ayrılmış bir seri mustakil küçük hükûmet [Pouvoir] ler teşkil etti.

Bu son hadise Fransız idarelerinin evsâfı mümeyyizesinden birini teşkil eder. Bu vasfı Enmuzecî olduğundan ekseriya tekrar olunan Paris kaldırımı hikâyesinde vazihan gösterilmiştir: Hikâye Su, Gaz, telefon vaz'ile muvazzaf idarelerin işlerini 'aynî zamanda icra etmek için aralarında bir anlaşma imkânsızlığı yüzünden Paris yaya kaldırımının bir ay zarfında üç daf'a tekrar yapıldığı hikâyesidir.

Bütün «administration» larda, Bureau lar ayrı yaşarlar ve yekdiğerini tanımamakda sebat ederler. Bundan şu netice hasıl olur ki en küçük bir işin görülmesi halk için 'azim rahatsızlıklara mal olur.

Müşterek bir menfa'at için, dairelerin yekdiğerile ittifak etmekdeki 'aczi Fransaya mahsusdur. Almanyada bu hal görülmez.

Bu fark Şimâl [Nord] lı büyük bir sanayi sahibi olan M. Guerin in nazarına çarpmışdı. Bu zat, harb esnasında, Amerikadan alınan erzakın tevzi'i için, Alman ve Fransız hükûmetleri tarafından, vasita olarak kabul olunmuşdu. Bu tevzi'a müt'e'allik müşkilâtı hal için Berlin den Parise, Paris den Berline gitmeye me'zun idi.

— Muma'ileyh önümde diyordı ki Berlinde, görülmekte olan iş mute'addid deva'ire 'a'id olduğu halde karar bana yirmi dört sa'at zarfında tebliğ olunuyordu. Paris de 'aynî iş için, bir halle destres olmaksızın Nezaretten Nezarete koşmakla, bir kalemde diğer kaleme gönderilmekle ekseriya sekiz gün geçiriyordum.

Islahat idariyyeye her teşebbüsün karşısına, her memleketde, ez cümle Fransada, irsiyyetin ve i'tiyadın büyük bir kuvvet vermiş olduğu, esasî mefhûmatı psychologia'ye çıkmaktadır.

Bu dürlü mü'essirat neticesidir ki Tarihimiz muhalif zavahire rağmen yekdiğerini ta'kib eden muhtelif «Regime» lerde muhtelif hükûmet şekilleri altında şayanı dikkat bir istidamet 'arz etmektedir. «Regime» lerin cümlesi ya'ni

Kraliyet, İmpratorluk, Cümhuriyet idareleri hep, memleketi her gün daha ziyade bel' edici bir hükûmeti merkeziyyenin nufuzu altına koymaya meyâl idi.

Ruhlarda vahdet te'essüs, i'tiyad tesebbüt edince bunlar değişemez. Hakikati halde, yeni isimler altında, eski «Regime» e, eski idareye [1] devam ediyoruz.

Bir çok cehd 'asırlarının tazyiki altında, devlet, nihayet bir çok ümûr [Entreprises] in idare ve ifasını eline aldı ve yavaş yavaş kendi [Sultasını] vatandaşların evveliyet [Initiative] leri yerine ikame etti. Socialistliğin ya'ni devletçilik [Etatisme] in tevessu'u, hakikati halde, uzun bir mazinin nihâ'i feyzi, 'asırlarca ta'kib edilen idéalın son neticesidir.

Devletin mudahalesini her gün daha ziyade istemekle, socialistler, bir 'an'ana'i Tarihiyyeye devam etmekden gayri bir şey yapmıyorlar. Onlar olsa olsa bu tarikde fazla ileri gitmekle mu'aheze olunabilirler. Bu veçh ile dir ki, akhiren [Creusot] nun Belediye re'isi ve Meb'usu, devletin yalnız darussana'alara değil topragada vaz'ı yed etmesini tavsiye ve senâ ediyordu. Köylülerin bütün hasadları ma'seriyete, 'umuma 'aid olacaktı.

Socialism bizi tehdid ediyor denilemez, çünkü çok zamandan beri socialistlik te'essüs etmiş bulunuyor. Ekseriya tekrâr etdim ki çok muhalif zavahire rağmen Fransada tek bir siyasî fırka vardır: Devletçilik [Etatisme] 'umumî veya khususî hayatın en küçük umurunda 'aleddevâm Devletin mudahalesini talep etmeyen tek bir siyasî fırka zikr etmek mümkün olsaydı bu iddi'a ancak o zaman kabili i'tiraz olurdu. Socialistler bu temayülü mubalagalandırmaktan gayri bir şey yapmıyorlar.

Devletin bel' ve mas edici te'sir ve nufuzu, Fransada, vaktile memleketi teşkil eden muhtelif vilâyetleri birleştirmekde ve mevzî'i hayatın son safhalarını ortadan kaldırmakta hükûmeti merkeziyyenin his etmiş olduğu müşkilâtın neticesidir. Bu mahalli hayat takhrib ve

[1] Makalenin muharriri Fransızdır.

vatandaşların evveliyet[Initiative]i imhâ edilmiş olduğundan artık tekrâr dogamazdı.

Almanya bu merkezleşmeden kurtuldu, çünkü Almanyanın birleşmesi 1871 den beri olduğu için pek tazedir. [Fransa] da sönen vilâyet hayatının, Almanyada bil'akis pek canlı kalmasının sebebi şudur ki bu gün İmpratorluğu teşkil eden eski Krallıklar, Prenslikler v. s. 'asırlarca bir mustakil hayatdan mütena'im olmuşlardı. Fransada Paris den başka hemen hemen hiç bir fikri merkez kalmadığı halde Almayanın, bir çok fikri merkezleri, bir çok münevverler merkezleri vardır.

[Sonu gelecek sayıda]

Dr G. LE BON

MEKTEBİ MÜLKİYE HATIRALARINDAN ALİ NAZİMA VE TARİHİ BİR HATIRA

I

Cumhuriyetin 2538 sayılı nushasında Ali Nazima Beyefendiye ait yazıyı büyük bir alaka ile okudum. Eski bir mülkiyeli ve müşarünileyhin tilmizi olmak iribarile bu yazı bend 35 senelik bir hatıra uyandırdı ki faziletine büyük bir delil olması hasebile yazup gazetenize taktimden kendimi alamadım.

Ali Nazimanın hayatı talimiyesini gazeteniz kâfi derecede tarif ve tesbit etmiştir. Müşarünileyh yalnız muallim değil aynı zamanda vatanperverdir. İşte hakiki ve canlı bir misali:

1313 senesi Ağustosunun 11 inci günü gençlik ve tahsil hayatımın en heyecanlı bir tarihidir. Mektebi mülkiyenin leyli ve bekâr talebesinden idim. Kısmi idadi dördüncü sınıfı ikmal edüp yüksek sınıfa geçmek için taşralı, bekâr talebelerle beraber leyli olarak mektepte musabaka imtihanına hazırlanıyordum. Pedrimden namıma gelen bir polişe bedelini almak üzere mezuniyet için yukarda tarihini zikrettiğim günde o vakit mektebimiz müdür muavinini ve aynı zamanda fransızca muallimlerinden olan Ali Nazima beye müracaat ettim. Müşarünileyh mes'ulümü is'af ve kapudan dışarı

çıkabilmek için bana üç saatlik bir mezuniyet varakası imza ve ita ettiler. Bunun üzerine giyinüp çıktım. İşimi görmek için bu üç saat kâfi gelmedi. Müddeti tecavüz ettirdim. Mafî velimi bularak fazla geçen müddet için bir mazeret varakası aldım. Ancak akşama doğru dönebildim. Mektebin kapısı önüne geldiğimde mükellef bir kupanın durmakta ve arabacının yanında da kıyafet ve elbisesi muhtazam bir çavuşun oturmakta olduğunu gördüm. Hissi kablelvuku kabilinden bu manzara bende bir şüphe, bir helecan uyandırdı. Cümle kapısından içeri girdiğimde kulübesinden fırlayan mektebin ananavî kapıcısı uzun ve kara sakallı İsmail ağa pürtelaş (İki numara) nerede kaldın. İki saattir harıl harıl seni sorup arıyorlar. Müdür ve muavin beyler geç vakte kadar beklediler. Nihayet müdür bey gitti. Muavin bey burada seni bekliyor git kendini gör dedi. İlerledim karşıma bir mubassır çıktı. Muahezekâr bir lisanla neredesin aranılıyorsun evvelâ muavin beyin yanına uğra dedi. Bu iki ihtar ve kapı önündeki araba şüphemi arttıırıyordu. İlerledim mektebin methal kapısı önünde ufak bir bahçe vardı. Bu bahçenin havuzu başında uzun kara sakallı sancaktar kamet ve kıyafetinde bir zabıt oturuyordu. Bu manzara şuphemi bir katdaha tezyit etti. Mektebin tatil zamanı müdür ve muavin beyler sayfiyede olduklarına göre bu günde akşama kadar mektepte kalmaları da bu şüpheyi kuvvet verecek esbaptan idi.

Nihayet muavin beyin odasına girdim. Nazima bey bana hitaben (iki numara) ben sana üç saat izin vermiştim. Ne için geç geldin dedi. Mazeret pusulasını gösterdim. Sükûtle seni arıyorlar dedi ve zili çaldı. Badehu bahçede gördüğüm zabiti çağırttı. Bu müheykel zabıt karşısına geldi. Beni ona göstererek ve başını dönerek mükedder bir sima ve titrek bir sesle işte aradığınız efendi budur dedi. Ben önde o arkada kapıdan çıktık. Dikkat ve his ediyordum ki Ali Nazima bey deruni bir infial ve ihtilaç içinde idi. Badehu mahfuzen cümle kapısına geldik. Meğer o mükellef araba beni